

במספר מ'שנת תורה להרמב"ם ז"ל .

[illegible]

(ה) "בהשפעה" (גליון 49) ש"ע ילא כבודו במאמרו "מזכיר נשכחות" לגלות עוד הפעם את דעתו, בטענות מספיקות והוכחות נכוחות, על אדות "הפי' למס' ר"ה המיוחס להרמב"ם", כי בטענות יחסיות הראשונים והאחרונים להרמב"ם; ואמרת לגלות אפי' כבודו, כי הפי' הלז על מס' ר"ה להרמב"ם, ילא שנית לאור בשנת תרמ"ח (כפי הנראה בסד"מ) ע"י הר"ר דובער בהרב הדיק רמ"מ מדוברתו, ובהקדמתו הוא משבח את מלאתו זאת, וקורא חגר על המרמית כבוד הרמב"ם ז"ל מן הפי' הזה על מס' ר"ה :

והנה להראות לפני כבודו בזה בקרה חולשת הסגותיו נגד טענות ודעת כבודו, (ה) כחז בשם השפ"ג שהעיד שראה הפי' הזה על קלף בגניו המב"ך, וראיתי מגדול אחד שהתרעם עליו מדוע לא הדפיסם? ואמר עליו: והוא רחום יספר עון עכ"ל. הנה כל הראיה יחזק עליו ועל חשבוניותיו, אם הגאון חיד"א בעל שה"ג בראיה בעלמא קנה השפ"ג את הפי' הזה, אשר יחזק להתרעם עליו על אשר לא הדפיסו? אך האמת הוא כי לא ראה המדפיס ה"ל, בספר שה"ג ע"מ, וז"ל השפ"ג ערך הרמב"ם (אות מ' ס' יו"ד) ואני חולעת בא לירי פי' ר"ה כ"י להרמב"ם! — והעדות הראשונים ע"ז צלצד לא יכריעו הטענות הגאונות של כבודו במאמרו הממוכנים. (ז) כתב: דהלא ידוע שהרמב"ם כתב חידושי על ש"ס כסדרן, והמאור ש"ק בר"ה מביא פירושו לר"ה מכת"י ומשילא אותם כי נכונים וישרים הם עכ"ל, והנה נמשך בזה כעור באפלה אחרי הכותב "תולדות הרמב"ם" בספר תשובת הרמב"ם (לייפציג תרי"ט), והעתיקו אות בלות מבלי הזכיר שמו ע"ז כמו שלא הזכיר גם את שם הר"ר ברי"ל המו"ל הראשון על הדפסתו זו, לא בשער הספר, ולא בהקדמתו. אבל שניהם לא הרגישו כי ממקום שבלו להוכיח, שם נראה מפורש סתירת ההוכחה, כי הלא הדברים האלה המובאים בבב"ל ובמאור ש"ק דר"ה בשם כת"י הרמב"ם, לא נמצא מזה דבר בהפי' למס' ר"ה להרמב"ם אשר לפנינו, ומזה מבואר ומוכרח דאין הפי' הזה להרמב"ם ז"ל.

(ג) עוד כתב שם המו"ל בהקדמתו, וז"ל: ואם נדע שיש קצת דברים בפירושו לר"ה בסותר לחזקו, גם זה ידוע כי הרמב"ם הוסיף חקונים לספריו כפי יכולתו, וזה הפי' לר"ה חגר בגעוריו, קודם פירושו למשניות, וגם על פי' המשנה עשה חקונים וכו' וע"ש באורך. הנה אין להאריך בביטול דבריו, כי לוא אף אם נודה לזה אשר הבורו למס' ר"ה הנהו מלאכת ימי נעוריו, וחזר בו מדבריו הראשונים, אבל היחזק כי הרמב"ם ישלח חזי החוליו ועקבותיו אל לבו, וידבר דברים זרים ומרים כאלה על מלאכת ע"מ ביומי נעוריו, כאשר יחשוב הרמב"ם (בפ"ב דר"ה מ"ו) וז"ל, אין מאמין זה הלא אדם ע"ה טעם בחכמות העצמות וכו', ואשר יפיה בזה מטרה אף את "הפי' למס' ר"ה" אשר לפנינו, וכמו שהעיר ע"ז בדרך הקצב בעל "השפעה"!

(ד) אמנם בנוגע לספר "מאמר העבור" אשר הרה"ח ה' וייס המו"ל מכה"ע "בית תלמוד", החליט: כי אך זהו "ספר העבור" אשר יעד הרמב"ם לחברו, בפי' המשנה (ר"ה פ"ב מ"ד, וסוכה פ"ד מ"ב), והרה"ח ה' חז"ס כ"י "בהשפעה" (גליון 50) מסתפק מאד בזה, אם חברו הרמב"ם? ע"ז יסלח לי כבוד המו"ל ז"י, כי לדעתי ברור הדבר כי את "מאמר העבור" אשר לפנינו (בדפוס לייפציג תרי"ט) הרמב"ם חברו, אך לא זהו החבור המיוחד והמיוחד מאת הרמב"ם לחברו על "עין העבור בראיות ברורות" (ואשר באמת לא נודע עדנה את חברו, ואם חברו לא ראהו עד כה עין אית) כ"א מאמר אשר כתב הרמב"ם לבקשם תלמידו, ללמדו "ידיעת מלאכת העבור" בהנחות המולדות והתקופות וידיעת המועדות ור"ח בדרך קרובה וביגיעה מועטת, וכאשר כתב הרמב"ם ז"ל בפירוש בראש דבריו שם וז"ל, "ולא חשים מגמת פני בזה הקצור לבאר סבת מלאכה מן המלאכות, שאותו הדבר צריך לפרש ואינו ראוי למתלמד, גם לא לוחק בזה הסוג, הלא אחר הקדמות אחרות רבות אינן ממגמת העבור, הלא מדעות אחרות, ואחרי לא הייתה מגמת שאלתך בינת סבת המלאכה, הלא איכות המלאכה בלבד וכו' וכו'".

והוכחה מופתית ע"ז נמצא בדברי הרמב"ם ע"מ, שם, (במאמר העבור, מאמר שי, פ"א ופ"ב ופ"ג) שכתב שם המגלים והאיוורים מהתקופות, מהשנה שעמד בה אז, והיא שנת ד' אלפים תתק"ז, וסדר המשלים על השנה הבאה, והיא שנת תתק"ח, וע"ש. והנה לפי מה שנודע עתה ברור טולד הרמב"ם בשנת ד' אלפים תתק"ה (והאריך בזה כותב תולדותיו שם בתשובת הרמב"ם) א"כ היה הרמב"ם בן כ"ב שנה בעת כתבו על ספר "מאמר העבור" ה"ל, ופירושו על המשנה הלא נודע דהתחיל לחברו בהיותו בן כ"ג שנה, וכמש"כ הרמב"ם ע"מ בחתימת פי' המשנה: החילותי פי' זה הספר ואני בן שלש ועשרים שנה וכו', וא"כ איך יתכן כי הרמב"ם יבסית בפי' המשנה לר"ה וסוכה, לחבר מאמר על העבור, את אשר כבר עשהו בהיותו בן כ"ב שנה, עוד טרם התחיל לחבר פי' המשנה? . ע"כ נכון הדבר כנכון היום, כאשר כתבתי כי המאמר הוא חגר הרמב"ם רק ללמד לתלמידו "מלאכת ידיעת העבור" בדרך קצרה, אבל אין שם דבר מנימוקי הרמב"ם ושיטותיו בהכמת העבור, ואף בפי' המשנה הבסיס לחבר חבור כזה "בהשפעה" בנוגע לשיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות קה"ח, עמוקים ונאמנים המה עד מאד. ושלום לסרב המו"ל ולסופריו.

מרדכי ראבינאוויטץ מסקידל

ע"ד ספר „הלכות גדולות" ומחברו.

בהצפירה (גליוני 8—11) כתב סופר אחד מאמר ארוך על אדות מחבר ספר „הלכות גדולות" אשר בירנו והולדותיו, והחליט: כי ספר ה"ג שבידנו הגה לרב יהודאי גאון ויל, ומה הוציא משפט: להקל דין אחד בהלכות מרפות נגד הכרעת הרמ"א ויל! לזאת מצאתי נחוץ להעיר בזה איות הערות על דבריו למען יתבררו הדברים בסרם ווציאו הסורים לאמת משפט.

(א) הגה בעיקר הנחתו וחידושו — ע"פ המציאות שמצא בספר ה"ח ליו"ד — כי היו שני ספרי ה"ג, אחד טרב שמעון קיירא, והשני טרב יהודאי גאון, אין כל חרש באריכות דבריו בפרט זה, כי, כנודע, כבר החליטו כן כמה וכמה סגולי המחברים, וביחוד האריך כזה בספר הנפלא „יר מלאכי" (כללי כה"ג). וברור אצלי שגם עיני בעל המאמר הזה הביטו שם בעת כתיבתו מאסרו, כאשר יורה בעצמו כי רובי בקאותיו במאמרו לקח ממנו! והכריח מכמה הוכחות, כדעת הש"ה ק"ק (ומובא גם במה"ד ר"א ה"ק): דהרי בה"ג נינו; ספר „המנוח", ודמב"ן, ומהרב, מגלת ספר, ומהגהות אשרי, ומהר"ם, ועיי"ש, וכ"כ הגאון ר' אברהם שטעון מרוב ויל בהצעתו לספר „הלכות גדולות" שגדפם בוואישא תרל"ה ויל: הגה אין ספק שגם רי"ג גם ר"ש סקירא שניהם חברו ספרי ה"ג עכ"ל. וכ"כ הגאון ר' מאיר יונה ג"י בהקדמתו לספר „העיסור" שלמד כן מרברו בעל „העיסור": כי שני ספרי בה"ג היו, אחד לרש"ק ואחד לרי"ג. וכ"כ בבאור „העיסור" (הלכות מצה וטרור, ח"ו אית ש"ג) ועיי"ש.

(ב) בנוגע להחלטתו הברורה כשמש לרעתו: כי ספר „הלכות גדולות" שבידנו הוא מרב יהודאי גאון. החלטתו זו — אף כי יצאה כבר מפי רבים וכן שלמים — היא ללא אמה, ששני טעמים ברורים ונאמנים: (א) כבר הוכיח הגאון רא"ש מרוב הג"ל בהצעתו לספר הג"ל: מזה שכל מיני המצות כולם מביאים מנין המצות מספר הג"ל וייחסותו לר"ש קיירא, וכן מביא בדברי הרמב"ם ורמב"ן והראב"ע והתשב"ץ, שהג"ג שנמנו בו המצות מיוחס לר"ש קיירא, והוא היה המונה הראשון להמצות, וכמש"כ הרשב"ץ בספרו „זהר הרקיע": „וראשון מי שמנה אותם אחת לאחת למצוא חשבון הוא ר"ש קיירא, ואחרי אשר על רי"ג לא שטענו אף מאחד מסוגי המצות שמנאם, הרי עדות נאמנה כי מחבר ספר

ה"ג שבידנו הוא ר"ש קיירא ויל! — (ב) החכם ר' יעקב רייפמאן הוכיח, בהצופה להמגיד (שנה חמישית גליון 44) במאמרו „הכונת רב יהודאי גאון": ממש"כ בכל בו (סי' ס"ח) כשם רב יהודאי גאון כדברים האלה: „אין לא גרסינן גדרים ולא ירעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה" [ועיי"ש ב„הצופה" טעמו של דבר], ומה מביא בראיה ברורה על בלתי היות ספר ה"ג אשר לפנינו מאת רי"ג, כי יש בו הלכות נדרים, ורי"ג העיר על עצמו כי לא גרס נדרים וכנ"ל.

(ג) ע"ד אשר הפריז בעל המאמר להעלות מעלת ספר ה"ג מרי"ג עד גבהי טרומים נגד מעלת ספר ה"ג של רש"ק ויל, איתפלא מאד עליו: טוע לא הוכיח במאמרו שם מש"כ הרא"ש במס' טו"ק (פ"ג סי' ג') והמדרש"ם שם (סי' תתס"ב) בשם ר"ת ויל: דלא מסבין על דבריו בה"ג ויל בדבר זה [והוא גם ככה"ג שבידנו בשם גאון] ררי"ג מאד עינים היה, ופעמים שהיו תלמידיו כותבין בשמו את אשר לא יצא מפי ולא עלה על לבו, עכ"ל. ועתה אין מקום גם לחידושו האחרון והעיקרי שהחליט בעל המאמר לסחור פסק הרמ"א כיו"ד (סי' ל"א) שהחמיר בניקב קיום העליון של מוח — ע"פ הכה"ג — מסציאותו שמצא בספר בה"ג שבידנו שהבשיר! דהלא לפי המבואר למעלה ספר ה"ג שבידנו הוא מרש"ק, וא"כ יפה עשה הרמ"א — לפי דעתו — שפסק בה"ג של רי"ג שאסר! ובעיקר חיבר, הגה כבר קדמו גם בזה תרומה רסי"ג הג"ל בבאורו לספר „העיסור" (הלכות שחיטה, שער ב', אות קיום סי' ג') להעיר: שדעת הבה"ג שבידנו להכשיר, ובכל זאת לא עלה על לבו להקל, אחרי שבעל או"ז (סי' ח"ז) מביא בשם הבה"ג לאסור בין קראא עילאה ובין קראא תהא, וכפסק הרמ"א הג"ל! — ומה גם שלפי דעת הגאונים רא"ש מרוב ויל ורס"י ג"י הג"ל, ברור הדבר כי ספר הבה"ג שבידנו הוא מלוקם משני ספרי הבה"ג של רש"ק ושל רי"ג הג"ל, ושניהם לרבר אחד נהבוננו [וכמש"כ בהצעה לספר בה"ג ובבאור „פחת הדברים" להעיסור הלכות מצה וטרור כג"ל, עיי"ש], א"כ לא יתכן עוד להוציא משפט לדחות ספר אחד מה"ג מפני השני, ובפרט לקולא! ומעתה דברי הרמ"א ויל קיימים.

מרדכי ראינאוויטץ

סקול ר"ח אדי.